

Київський університет імені Бориса Грінченка

СИМОНЕНКО ЛЮДМИЛА ЮРІЇВНА

УДК 378:811.161.2]005.22(043.3)

**ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ КОНТРОЛЮ
СФОРМОВАНOSTІ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ
УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

13.00.02 – теорія та методика навчання (українська мова)

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2016

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Державному закладі «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», (м. Старобільськ), Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор,
Горошкіна Олена Миколаївна,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
професор кафедри української мови.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Бакум Зінаїда Павлівна,
Криворізький педагогічний інститут ДВНЗ
«Криворізький національний університет»,
завідувач кафедри інженерної педагогіки та мовної
підготовки;

кандидат педагогічних наук, доцент
Груба Таміла Леонідівна,
Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука, доцент кафедри
української мови та методик викладання, декан
історико-філологічного факультету.

Захист дисертації відбудеться «19» лютого 2016 р. о 12 год.00 в. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26. 133. 05 у Київському університеті імені Бориса Грінченка за адресою: 04053, м. Київ, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Київського університету імені Бориса Грінченка (04212, м. Київ, вул. Маршала Тимошенка, 13б).

Автореферат розіслано « » січня 2016 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. М. Дика

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Реформування системи освіти в умовах культурного й духовного відродження України зумовлює вдосконалення підготовки майбутніх учителів української мови, підвищення рівня їхньої методичної компетентності. Сучасна українська лінгводидактика ставить перед собою завдання розробити ефективні освітні технології, що забезпечать не тільки інтенсивне опанування майбутніми вчителями української мови системи фахових знань, а й вироблення в них умінь самостійно здобувати знання в процесі власного творчого пошуку. Словесник покликаний підготувати учня до активного й доцільного використання мовних ресурсів у всіх сферах життєдіяльності в умовах інформаційного й відкритого суспільства. Це вимагає від педагога володіння науковою інформацією, яка відображає інноваційні процеси й технології в навчанні української мови.

Адаптація до мінливих обставин педагогічної діяльності стає важливим чинником побудови продуктивного процесу навчання української мови в школі. Викликом часу стає індивідуальне конструювання сучасного уроку з урахуванням соціального контексту, змісту навчання, мети конкретного навчального закладу, індивідуальних психологічних особливостей учнів, навчально-методичного забезпечення. Тому наразі постає потреба в розробленні продуктивних моделей, технологій розвитку методичної компетентності майбутнього вчителя української мови. Одним зі шляхів поліпшення якості освіти, ефективного навчання фахівців у вищій школі є підвищення рівня здійснюваного контролю за формуванням методичної компетентності студентів.

Про необхідність удосконалення професіоналізму вчителя-словесника неодноразово зазначалося в державних документах, які регламентують сферу освіти: Державній цільовій комплексній програмі “Вчитель” (2002); законах України “Про освіту” (1991), “Про загальну середню освіту” (1999), “Про вищу освіту” (2014).

Вивчення педагогічної, лінгводидактичної, психологічної літератури, спрямованої на визначення механізму професійного розвитку педагогів та своєрідності організації контролю сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови, засвідчило, що розв’язання окресленої проблеми на сучасному етапі має вагоме науково-методичне підґрунтя.

Студіювання й аналіз наукових праць з психології, педагогіки, лінгвістики, лінгводидактики засвідчує, що в теорії і практиці вищої школи накопичено значний досвід, який може слугувати основою для модернізації процесу формування методичної компетентності майбутніх учителів української мови: організація навчального процесу у вищій школі на компетентнісній основі (З. Бакум, М. Вашуленко, Н. Голуб, О. Горошкіна, Т. Груба, Н. Дика, О. Караман, С. Караман, К. Климова, Л. Мамчур, Г. Михайловська, С. Омельчук, М. Пентилюк, І. Хом’як та ін.); лінгводидактичні стратегії формування професійної компетентності майбутніх учителів української мови (Н. Голуб, О. Любашенко, Н. Остапенко, М. Пентилюк,

О. Потапенко та ін.); особливості професійної підготовки словесників до навчання української мови в загальноосвітніх закладах України (З. Бакум, О. Біляєв, О. Горошкіна, Р. Дружененко, С. Караман, К. Климова, О. Копусь, О. Кучерук, А. Нікітіна, Т. Симоненко, С. Яворська та ін.); підготовка вчителів до діагностичної діяльності (В. Максимов, О. Малихін, С. Мартиненко, О. Савченко та ін.).

Контролю як обов'язковому компоненту освітнього процесу присвячено праці А. Алексюка, Л. Артемової, Ю. Бабанського, В. Беспалька, В. Бочарнікової, О. Кондратьєвої, С. Мартиненко, І. Підласого, О. Янченко та ін.

Останнім часом активізувалися дослідження теоретичних і методичних засад, пов'язаних із формуванням умінь збирати інформацію, аналізувати та застосовувати її, організовувати самостійну роботу, здійснювати контроль у процесі навчально-пізнавальної діяльності студентів. Крім того, спостерігаємо посилену увагу науковців і практиків до проблем методичного розвитку майбутніх учителів-словесників та його впливу на якість навчання української мови в освітніх закладах. Важливими для нашого дослідження стали роботи З. Бакум, Н. Голуб, О. Горошкіної, Г. Грибан, С. Карамана, О. Копусь, О. Кучерук, Н. Остапенко, М. Пентилюк, О. Семенов, В. Сидоренко, Т. Симоненко та ін., автори яких вивчали шляхи розвитку складників професійної компетентності майбутніх учителів української мови. Водночас спостерігається неоднозначність тлумачення терміна “методична компетентність учителя української мови”, недостатню увагу приділено висвітленню проблеми організації контролю її сформованості.

Актуальність порушеної проблеми, її недостатня розробленість, об'єктивні вимоги до формування методичної компетентності майбутніх учителів-словесників зумовили вибір теми дослідження: **“Лінгводидактичні засади організації контролю сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови”**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна праця пов'язана із науковою темою кафедри української мови ДЗ “Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” (м. Старобільськ) “Лінгводидактичні засади мовної освіти в освітніх закладах різного типу” (державний реєстраційний номер 0107U011891). Тему кандидатської дисертації затверджено на засіданні Вченої ради ДЗ “Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” (протокол № 5 від 21 грудня 2012 р.) і погоджено в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 3 від 26 березня 2013 р.).

Об'єкт дослідження – формування методичної компетентності майбутніх учителів української мови у вищому навчальному закладі.

Предмет дослідження – методика організації контролю сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови.

Мета дослідження полягає в розробленні, теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці методики організації контролю сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови.

Для реалізації мети поставлено такі **завдання**:

1. Уточнити понятійно-категоріальне поле дослідження.
2. Визначити психолого-педагогічні, психолінгвістичні й лінгводидактичні засади сформованості методичної компетентності майбутніх учителів-словесників.
3. Дослідити стан сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови у вищому навчальному закладі.
4. Виявити критерії, показники й рівні сформованості методичної компетентності майбутніх учителів-словесників.
5. Розробити методику організації контролю сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови та експериментально перевірити її ефективність.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять концептуальні засади теорії наукового пізнання; філософії освіти; єдності мови, мовлення і мислення; законодавчі акти й сучасні концепції з проблем мовної освіти в Україні; педагогічної теорії особистісно зорієнтованого, компетентнісного, системного, проблемного підходів (А. Алексюк, В. Афанасьєв, В. Беспалько, І. Бех, Н. Бібік, С. Гончаренко, В. Давидов, Л. Занков, К. Костюк, О. Малихін, С. Мартиненко, А. Матюшкін, В. Оконь, С. Подмазін, О. Пометун, О. Савченко, С. Сисоєва, Л. Хоружа, Є. Юдін та ін.); організації педагогічної діагностики та контролю (Ю. Бабанський, В. Беспалько, Т. Груба, С. Мартиненко та ін.); сучасної лінгводидактики з проблеми розвитку методичної компетентності (З. Бакум, А. Богуш, М. Вашуленко, Н. Голуб, О. Горошкіна, Т. Груба, Т. Донченко, О. Караман, С. Караман, О. Копусь, М. Пентилюк, В. Шляхова та ін.).

Для розв'язання поставлених завдань і експериментальної перевірки розробленої методики в дослідженні використано **комплекс методів**: **теоретичні** – аналіз філософської, психолого-педагогічної, лінгводидактичної літератури, законодавчих документів, програм, підручників, методичних рекомендацій і посібників з проблеми дослідження, що дав змогу визначити теоретичні засади організації контролю сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови; **емпіричні** – анкетування, бесіда, безпосереднє й опосередковане спостереження, самооцінювання, тестування – задля з'ясування рівнів сформованості в майбутніх учителів української мови методичної компетентності; педагогічний експеримент – для перевірки ефективності розробленої методики організації контролю сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови; **методи статистичного оброблення даних** – для опрацювання отриманих даних і встановлення статистичної значущості результатів дослідження та їх якісно-кількісної інтерпретації.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота виконувалася в Державному закладі “Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”, Київському університеті імені Бориса Грінченка, Державному закладі “Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що *вперше обґрунтовано* теоретичні засади організації контролю сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови; *уточнено* сутність поняття “контроль сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови”; *розроблено* методику організації контролю сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови; *визначено* критерії, показники та рівні сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови; *удосконалено* змістово-процесуальне забезпечення контролю сформованості методичної компетентності студентів – майбутніх філологів. *Подальшого розвитку* набули положення щодо організації контролю сформованості методичної компетентності та діагностичної діяльності майбутніх учителів української мови.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що розроблену в дисертації методику організації контролю сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови можна використовувати в процесі лінгводидактичної підготовки студентів педагогічних вищих навчальних закладів, системі післядипломної професійної освіти й самоосвіти. Теоретичні положення та висновки дисертації можуть бути використані для вдосконалення програм, підручників, посібників з української мови, у практичній діяльності вчителів-словесників, у підготовці спецкурсів і спецсемінарів для студентів педагогічних вищих навчальних закладів, у створенні монографічних праць відповідної проблематики та підручників з методики навчання української мови.

Результати дослідження **впроваджено** в навчальний процес факультету української філології та соціальних комунікацій ДЗ “Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” (акт про впровадження № 3151 від 01.10.2015; м. Старобільськ), Гуманітарного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка (акт про впровадження № 285/1 від 30.09.2015), факультету української філології Інституту мов світу ДЗ “Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського” (акт про впровадження № 2386 від 28.08.2015), факультету філології та історії Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (довідка про впровадження № 2610 від 06.10.2015).

Апробація результатів дисертації. Основні положення й результати дисертації оприлюднено на науково-практичних конференціях різних рівнів:

міжнародних: “Сучасний лінгвістичний і лінгводидактичний дискурсний простір” (Луганськ, 2010), “Педагогіка в глобалізуючому просторі науки: Вызовы педагогическому образованию в подготовке учителя завтрашнего дня” (Тобольск, 2014), “Альтернатив – 2014” (Гродно, 2014), “Modern problems of education and science – 2015” (Будапешт, 2015); *всеукраїнських і міжрегіональних*: “Слово, речення, текст: когнітивний, прагматичний та лінгводидактичний аспекти” (Херсон, 2012), “Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін” (Суми, 2014), “Організація самостійної роботи студентів у контексті підвищення якості освіти: особистісний вимір” (Донецьк, 2014), “Тарас Шевченко в історико-літературному дискурсі” (Рівне, 2014).

Публікації. Основні положення й результати дисертаційної праці відображено в 10 публікаціях, із них 7 одноосібних статей – у наукових фахових виданнях України; 1 публікація – у міжнародному науковому виданні, 2 статті за матеріалами науково-практичних конференцій.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (302 найменування, з них 5 – іноземною мовою), додатків. Загальний обсяг дисертації – 296 сторінок. Основний зміст роботи викладено на 196 сторінках. У роботі вміщено 9 таблиць, 3 рисунки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У *вступі* обґрунтовано актуальність теми дослідження, її зв'язок з програмами, планами, темами, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, методи наукового пошуку, наукову новизну і практичне значення роботи, подано відомості про апробацію й упровадження результатів дослідження, наведено дані про публікації автора, структуру й обсяг дисертації.

У *першому розділі* – “Теоретичні засади організації контролю сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови” – розкрито й обґрунтовано сутність базових понять дослідження, висвітлено психолого-педагогічні засади організації контролю сформованості методичної компетентності та охарактеризовано лінгводидактичний аспект організації контролю сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови.

Аналіз психологічної й педагогічної літератури з проблеми дослідження дозволив констатувати, що методична компетентність майбутнього вчителя української мови є складним інтегративним утворенням і становить поєднання результату методичної підготовки, тобто синтез знань (психолого-педагогічних, загальнонавчальних, предметних), умінь (загальнопедагогічних, спеціальних і комунікативних) і навичок педагогічної діяльності, необхідних для ефективної реалізації процесу навчання української мови, методичного досвіду, отриманого в процесі професійної діяльності, та особистісних рис педагога. Водночас рівень

методичної компетентності майбутніх філологів залежить від розвитку професійних здібностей і готовності реалізувати їх у подальшій фаховій діяльності.

У розділі з'ясовано, що ефективна реалізація процесу підготовки майбутніх учителів української мови в сучасних вищих навчальних закладах можлива за умови використання науково обґрунтованого, раціонально спланованого контролю сформованості методичної компетентності студентів, що є одним із виявів самовдосконалення, саморозвитку, самоорганізації як важливих психолого-педагогічних категорій, необхідних майбутньому словесникові для подальшого професійного становлення.

Узагальнення наукових підходів А. Алексюка, Ю. Бабанського, Б. Бадмаєва, Н. Байдацької, З. Бакум, В. Васюк, С. Гончаренка, О. Ковальчук, З. Курлянд, О. Кучерук, І. Підласого, В. Сластьоніна, Т. Туркот, В. Шапаря, В. Ягупова, О. Янченко та ін. свідчить про особливу значущість контролю та оцінки для освітнього процесу вишу в сучасних умовах. Методиці оцінювання знань, умінь і навичок студентів філологічних факультетів присвячено наукові студії Н. Голуб, О. Горошкіної, Т. Грубої, В. Дороз, С. Карамана, К. Климової, О. Копусь, М. Пентилюк, О. Семенов, В. Сидоренко, Т. Симоненко та ін., у яких наголошено на необхідності здійснення своєчасного систематичного контролю сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови.

На основі студювання різних підходів до розуміння дефініцій “компетентність”, “методична компетентність”, “діагностування”, “моніторинг” і “контроль” уточнено сутність та визначено своєрідність кожного з них, що дало змогу обґрунтувати поняття *“контроль сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови”*. Поняття *“контроль сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови”* у роботі тлумачимо як навчально-пізнавальну дію, що є обов'язковим складником освітнього процесу й полягає у визначенні дієвості та ефективності організації процесу формування методичної компетентності, з'ясуванні рівня засвоєння програмового матеріалу з фахових дисциплін, володіння методичними вміннями й навичками. З'ясовано, що поняття “метод контролю” і “форма контролю” не є тотожними, тому в розділі розмежовано їх, виходячи з того, що форми контролю – це способи його організації й реалізації, а методи контролю – це способи взаємопов'язаної діяльності викладача і студентів, спрямовані на визначення й оцінювання змісту і характеру навчальних досягнень останніх.

Аналіз виділених науковцями (А. Алексюк, Л. Артемова, Ю. Бабанський, В. Бочарнікова, Н. Буханевич, А. Есаулов, В. Манько, Т. Туркот та ін.) функцій педагогічного контролю, результати анкетування й опитування викладачів і студентів філологічних факультетів дали змогу дійти висновку, що контроль сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови передбачає реалізацію діагностико-коригувальної, методично-прогностичної,

навчально-розвивальної, оцінювально-стимулювальної функцій, урахування яких дає змогу викладачеві вищу дидактично обґрунтовано та методично доцільно організувати освітній процес, здійснювати перевірку рівня знань, умінь і навичок майбутніх учителів української мови з професійно орієнтованих дисциплін, спонукати їх до самовдосконалення й самоосвіти.

З'ясовано, що для перевірки сформованості методичної компетентності майбутніх словесників ефективним є використання таких видів контролю: *залежно від дидактичної мети й етапу навчання* – попереднього (діагностичного), поточного, модульного (тематичного, періодичного, блокового), підсумкового (завершального), відтермінованого (контролю збереження знань); *залежно від форми проведення* – усного й письмового; *залежно від суб'єкта/об'єкта проведення контролю* – самоконтролю, взаємоконтролю, кафедрального, факультетського та ін.

Вивчення спеціальної літератури з проблеми дослідження дозволило констатувати, що самостійна робота є одним з основних видів навчальної діяльності майбутніх учителів української мови, й розглядати знання з професійно зорієнтованих дисциплін як об'єкт власної діяльності, а вміння самостійно знаходити, опрацьовувати й усвідомлювати інформацію, оцінювати й коригувати власну навчальну діяльність як підґрунтя для подальшої самоосвіти й самовдосконалення. Тому в роботі й визначено самоконтроль обов'язковим складником навчальної діяльності студентів, що дозволяє оцінювати, регулювати й коригувати їхню самостійну діяльність, спрямовану на оволодіння необхідними для формування методичної компетентності знаннями, уміннями й навичками; забезпечувати неперервність освіти й можливість постійно підвищувати рівень методичної компетентності.

Порівнюючи виділені науковцями (В. Вертегел, Н. Калашник, А. Линда, Ю. Матвієнко та ін.) структурні компоненти (елементи) самоконтролю, ми дійшли висновку, що характерні риси кожного з них за своєю суттю аналогічні й водночас взаємодоповнювальні, тому визначені педагогами й лінгводидактами структурні компоненти доцільно корелювати з етапами самоконтролю: *підготовчо-мотиваційним* (визначення мети, прогнозування й планування майбутньої навчальної діяльності, спрямованої на її самооцінювання); *основним* (постійне зіставлення самостійно виконуваних дій зі складеним планом діяльності або зразком); *рефлексивно-корекційним* (перевірка завершеної дії, її самоаналіз, самооцінка й коригування відповідно до наслідків).

Теоретичне узагальнення наукових досліджень Б. Ананьєва, Б. Баєва, В. Глухова, І. Горелова, В. Давидова, М. Жинкіна, І. Зимньої, Г. Костюка, О. Леонтьєва, К. Сєдова, І. Синиці, Н. Тализіної та ін. дозволило встановити, що ефективна організація контролю сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови залежить від зростання коефіцієнтів їхнього розумового розвитку, накопичення інтелектуального потенціалу, активізації пізнавальної діяльності, які

допомагають студентам оволодівати фаховими знаннями й використовувати їх з урахуванням змісту навчального матеріалу та ситуації спілкування.

У розділі обґрунтовано, що результативність формування методичної компетентності майбутніх учителів української мови залежить від того, наскільки форми, методи й засоби контролю стимулюють розвиток фахових умінь і навичок студентів, допомагають творчо мислити, формують здатність усвідомлювати власні світоглядні позиції.

Вивчення наукової літератури з проблеми дослідження переконало, що для ефективної організації контролю слід дотримуватися науково обґрунтованих загальнопедагогічних і специфічних принципів контролю, зокрема структурування і генералізації знань, відкритості та прозорості, гармонізації, оптимізації навчального контролю, повноти, комплексності, опосередкованого оцінювання, індивідуалізації.

З'ясовано, що виділені в науковій літературі методи і прийоми контролю за перебігом і наслідками навчальної діяльності можуть бути кількісно розширені й модифіковані. Застосування лише одного з методів контролю не може забезпечити об'єктивного визначення рівнів сформованості методичної компетентності студентів – майбутніх учителів української мови. Потрібно врахувати, що виникають ситуації в навчальній або модельованій професійній діяльності, коли одні прийоми контролю є складниками інших методів, а ті, що мають складну структуру, використовуються частково.

У *другому розділі* – “*Стан і перспективи організації контролю в сучасній лінгводидактиці*” – проаналізовано зміст навчально-методичного забезпечення організації контролю сформованості методичної компетентності студентів – майбутніх учителів української мови, схарактеризовано рівні сформованості їхньої методичної компетентності.

Аналіз стану формування методичної компетентності майбутніх учителів української мови й організації педагогічного контролю у вищому навчальному закладі переконав, що є значні зрушення в галузі лінгводидактичної підготовки майбутніх учителів-словесників і забезпеченні курсу методики навчання української мови методичною літературою, що враховує нові принципи й методи педагогічного контролю. Водночас залишається вкрай гострою проблема засвоєння студентами сучасних тенденцій мовної освіти, відчувається брак спеціальної навчальної й навчально-методичної літератури з організації контролю сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови.

Задля отримання відомостей про рівень методичної підготовки майбутніх учителів української мови та знань особливостей організації контролю і для визначення можливостей спланувати експериментальну програму було проведено констатувальний етап педагогічного експерименту, що охопив 232 студенти III курсу, 168 студентів V курсу, 35 учителів шкіл і 11 викладачів методики вищих закладів освіти.

Констатувальний етап передбачав анкетування вчителів української мови і викладачів вищих навчальних закладів, студентів III курсу, перевірку сформованості методичної компетентності студентів V курсу, спостереження за заняттями з методики навчання української мови, зі спецкурсів і спецсемініарів з методики навчання української мови.

Аналіз відповідей учителів української мови засвідчив, що вони у своїй професійній діяльності керуються знаннями, здобутими переважно під час навчання у виші, не враховують зміни, які відбулися в лінгводидактиці за останнє десятиріччя. Діяльність викладачів вишів на науково-методичному рівні здійснюється безсистемно, що й спричиняє прогалини в їхній методичній діяльності: несформовані вміння моделювати траєкторію власної науково-методичної діяльності, методично правильно організувати контроль знань, умінь і навичок студентів є однією з причин низького рівня сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови. Результати анкетування студентів III курсу засвідчили, що більшість з них має середній рівень теоретичних знань з професійно зорієнтованих дисциплін. Водночас вони усвідомлюють значення фахових умінь і навичок, зокрема й організації контролю, у подальшій професійній діяльності.

Результати виконаної студентами V курсу контрольної роботи, що передбачала визначення рівнів володіння ними лінгводидактичною термінологією, перевірку умінь застосовувати різні форми і методи контролю в модельованій професійній ситуації тощо, засвідчили, їхні методичні вміння мають різнорівневий характер.

Кількісний аналіз результатів контрольної роботи передбачав визначення рівнів сформованості методичної компетентності студентів за трьома критеріями: операційно-аналітичним (уміння здійснювати структурно-логічний аналіз навчального матеріалу, засвоєння якого буде контролюватися, виявляти причинно-наслідкові й логічні зв'язки між окремими навчальними елементами); функційно-прогностичним (уміння використовувати здобуті знання в різних видах фахової діяльності, застосовуючи різні види, форми і методи контролю); професійним (уміння застосовувати різні види, форми й методи контролю та розуміти їх роль у формуванні методичної компетентності).

Згідно з критеріями було визначено чотири рівні (високий, достатній, середній, елементарний) сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови.

Високий рівень відзначається вміннями визначати цілі й завдання навчання; формулювати мету розділу, теми, конкретного уроку з урахуванням характеру мовного, мовленнєвого, соціокультурного матеріалу; добирати навчальний матеріал для конкретного уроку з урахуванням мети й завдань навчання; знати методику проведення основних структурних елементів уроку; ефективно поєднувати традиційні й інноваційні методи; обирати засоби навчання відповідно до теми, мети уроку, віку учнів; складати розгорнутий конспект уроку української мови будь-якого типу;

проводити й аналізувати уроки української мови; добирати тексти для написання контрольних диктантів і переказів, тексти для аудіювання й читання; оцінювати усні відповіді й письмові роботи учнів згідно з нормами; знаходити в письмових роботах учнів помилки різного типу; користуватися способами фіксації помилок; класифікувати учнівські помилки й вести облік індивідуальних і типових помилок учнів; планувати самоосвітню методичну роботу.

Достатній рівень характеризується сформованими в студентів уміннями визначати мету конкретного уроку; проектувати зміст навчання української мови згідно з вимогами чинних програм, добирати навчальний та дидактичний матеріал для уроків української мови; скласти розгорнутий конспект уроку української мови. Щоправда, студенти не завжди чітко визначають цілі й завдання уроку, частково окреслюють функції і методику проведення основних структурних елементів уроку; не завжди методично правильно поєднують традиційні й інноваційні методи; припускаються незначних помилок у виборі засобів навчання відповідно до теми, мети уроку, віку учнів; не завжди критично аналізують власні уроки; припускаються незначних методичних помилок у виборі текстів для написання контрольних диктантів і переказів та проведення аудіювання й читання.

Середній рівень: неповне або неточне визначення студентами мети конкретного уроку; невдалий добір дидактичного матеріалу; наявність утруднень під час складання конспекту уроку української мови, помилок під час аналізу власних уроків та уроків, проведених учителями-словесниками або студентами-практикантами; невміння помічати й виправляти методичні помилки.

Елементарний рівень визначено за такими ознаками: поверховий та неупорядкований характер знань сучасних освітніх тенденцій; репродуктивний характер засвоєння матеріалу, що призводить до відсутності вмінь свідомого практичного його застосування, наявність значної кількості неправильних відповідей; несформованість умінь і навичок самоконтролю; відсутність мотивації у формуванні власної методичної компетентності.

Рівні сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови подано на рис. 1.

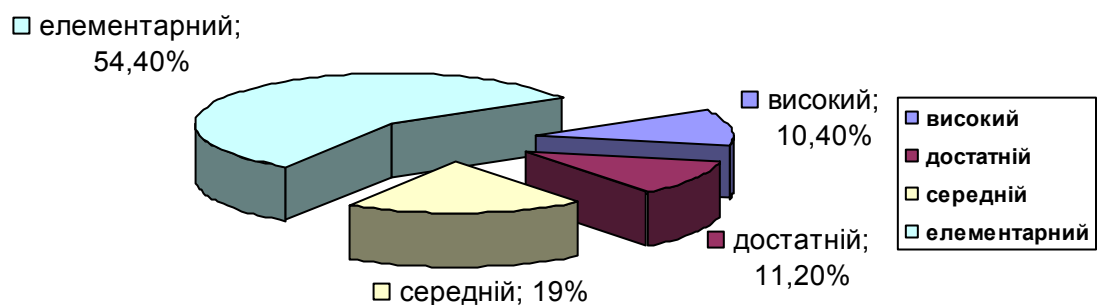

Рис. 1. Рівні сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови

Результати контрольної роботи засвідчили перевагу середнього (19% студентів) та елементарного (54,4%) рівнів сформованості методичної компетентності.

Результати констатувального етапу засвідчили необхідність розроблення й упровадження спеціальної методики організації контролю сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови.

У *третьому розділі* – “Експериментально-дослідне навчання за розробленою методикою” – викладено зміст, мету й завдання експерименту; розроблено його програму й визначено технологічні етапи; описано й проаналізовано хід і результати експерименту.

Для реалізації мети головними завданнями педагогічного експерименту визначено: обґрунтування теоретико-методичного забезпечення експериментальної методики навчання; виокремлення її етапів; структурування методики організації контролю сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови за модулями; створення системи контрольних вправ і завдань; перевірка ефективності застосування в навчальному процесі розробленої експериментальної методики.

Методикою організації контролю сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови передбачено три етапи: I – II курси навчання – *мотиваційно-рецептивний етап*; III – IV курси – *кумуляційно-методичний етап*; V курс – *поглиблювально-рефлексивний етап*.

I етап – *мотиваційно-рецептивний* – реалізовувався в межах дисциплін “Лінгвістика тексту”, “Сучасна українська літературна мова”, “Педагогіка”, “Вікова психологія” та ін., які студенти опановують відповідно до навчальних планів під час I–II курсів.

Мета першого етапу – формування в студентів мотивації до майбутньої професійної діяльності, ознайомлення з особливостями фаху, передусім під час вивчення психолого-педагогічних дисциплін. Завдання цього етапу полягали в тому, щоб закласти міцні основи формування методичної компетентності майбутніх учителів української мови, зокрема забезпечити опанування ними особливостей української мови, природи сучасних літературних норм, сформувати вміння послуговуватися нормами усвідомлено й ефективно, мотивувати студентів до навчання української мови, сприяти засвоєнню майбутніми вчителями наукової термінології з психології й дидактики тощо.

Формування методичної компетентності під час першого етапу здійснювалося через засвоєння студентами теоретичних засад мовознавчих та психолого-педагогічних дисциплін, оскільки досвід професійної діяльності у студентів ще відсутній або недостатній. Водночас цей етап характеризувався тенденцією до формування стійкого ціннісного ставлення до методичної діяльності, усвідомлення ролі методичних знань, уявлень про методичну діяльність, методичне забезпечення й супровід навчального процесу тощо.

Основними формами контролю сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови було визначено консультації, колоквиуми, заліки, екзамени, звіт з навчальної практики; самоконтроль і взаємоконтроль та ін.

Другий етап – *кумуляційно-методичний* – передбачав контроль сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови під час опанування професійно зорієнтованих дисциплін; характеризувався зануренням майбутніх учителів української мови у практико зорієнтований професійний контекст; виконанням дій, пов'язаних з подальшою фаховою діяльністю, на основі наявних схем, алгоритмів, завдань, запропонованих викладачем.

Упродовж другого етапу відбувалося усвідомлення студентами цінності методичних знань, розвиток у них потреби в науково-методичній діяльності, формування вмінь її самооцінки, засвоєння спеціальних методичних знань (зокрема про види, форми, методи і засоби контролю), уміння передбачати й оцінювати результати впровадження інноваційних технологій навчання, проектувати й моделювати традиційні й нетрадиційні форми контролю, розробляти методичне забезпечення навчальної дисципліни й систему засобів контролю, оцінювати їх якість, уміння організувати самостійну й індивідуальну роботу учнів з української мови.

Крім форм контролю, використаних під час першого етапу, на другому викладачі застосовували ще й дидактичні (ділові, рольові, імітаційні) ігри, що давали змогу розв'язувати навчальні й професійно зорієнтовані завдання. Домінували такі методи, прийоми і засоби контролю: усне опитування, моделювання фрагментів уроків, тести, термінологічний диктант, лінгводидактичний аналіз тексту, методичне портфоліо, підготовка й захист рефератів, лінгводидактичних повідомлень, презентацій, спостереження за навчальною діяльністю студентів тощо.

Під час другого етапу було використано й контрольні вправи і завдання, з-поміж яких найбільш ефективними виявилися аналіз конкретної навчальної ситуації, матеріалу підручника з подальшим його рецензуванням, аналіз текстового компонента підручника задля прогнозування складнощів у його засвоєнні, моделювання навчально-виховного процесу з урахуванням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та ін.

Упродовж третього етапу – *поглиблювально-рефлексивного* – методична компетентність студентів формувалася в процесі педагогічної практики й опанування спецкурсів і спецсемінарів з методики навчання української мови, що передбачали поглиблене опрацювання актуальних методичних тем. Відповідно до мети цього етапу були й сформульовані його завдання: перевірити здатність і готовність студентів використовувати різні види, форми й методи контролю, усвідомлювати й оцінювати їхню методичну доцільність й ефективність.

На цьому етапі використовували такі види контрольних вправ і завдань: написання анотацій на статті в періодичних виданнях, укладання словників лінгводидактичних термінів, написання рецензій, підготовка збірників диктантів і

переказів для учнів 5-11 класів, розроблення власного варіанта параграфу підручника з української мови для певного класу основної школи тощо.

Реалізація експериментальної методики значною мірою забезпечувалася системою контрольних вправ, що мала узагальнений характер і спиралася на найбільш поширені в лінгводидактиці класифікації вправ З. Бакум, Н. Бородіної, Н. Голуб, О. Горошкіної, І. Дроздової, С. Карамана, К. Климової, М. Пентилюк та ін. Під час її розроблення було враховано рівні пізнавальної діяльності студентів (репродуктивний і продуктивний), мету та етапи контролю, критерії комунікативності й системності. Кожен тип вправ мав свої особливості й забезпечував формування методичної компетентності студентів. Зокрема, система вправ складалася з таких типів: когнітивно-репродуктивні, конструктивно-проектувальні, аналітичні, творчі й комунікативні – і мала комплексний характер, забезпечувала реалізацію всіх напрямів та етапів контролю: починаючи від сприймання, усвідомлення навчального матеріалу й завершуючи застосуванням сформованих умінь і навичок у модельованій професійній діяльності.

Використані під час дослідного навчання форми й методи контролю дозволили визначити в майбутніх учителів української мови рівні сформованості методичної компетентності.

У процесі розроблення експериментальної методики ми спиралися на виокремлені в лінгводидактиці закономірності, що зумовлюють ефективність освітнього процесу. До ключових закономірностей (об'єктивних чинників впливу на методику) експериментального навчання, услід за А. Нікітіною, М. Пентилюк, відносимо такі: спрямованість навчання на розв'язання завдань гармонійного розвитку особистості студента; залежність змісту навчання від його завдань, зумовлених розвитком суспільства, науки, реальних навчальних можливостей і зовнішніх умов навчання; залежність процесу експериментального навчання від навчальних можливостей студентів, розвитку їхньої дискурсної компетентності, підготовленості викладачів; взаємозалежність пізнавальної й практичної та технічної активності студентів від їхньої мотиваційної сфери; залежність форм, методів, прийомів, технологій навчання від завдань і змісту експериментального навчання. Актуальними в процесі дослідного навчання визначено принципи: продуктивності, взаємозв'язку й взаємозалежності зовнішнього оцінювання, взаємооцінювання й самооцінювання, варіативності, альтернативності видів, форм, методів і засобів, індивідуалізації і диференціації навчання, співробітництва, технологічності, діагностичності та ін.

Аналіз наукових студій українських і зарубіжних дослідників сприяв виокремленню основних підходів до організації дослідного навчання: *особистісно зорієнтованого, компетентнісного, системного, структурно-функційного*.

Під час кожного з етапів дослідного навчання було використано такі види контролю: *попередній* (на початку кожного етапу задля з'ясування рівня

сформованості методичної компетентності студентів і відбору ефективних форм, методів і засобів контролю); *поточний* (протягом кожного з етапів для визначення динаміки формування професійно важливих умінь і навичок студентів); *модульний* (після опанування майбутніми філологами навчальних модулів); *проміжний* (на другому курсі (II семестр) і на четвертому курсі (II семестр) визначалася ефективність дослідного навчання); *підсумковий* (після завершення навчання за розробленою методикою). Аналізу підлягали якісні й кількісні показники.

Поточний контроль проводили у формі термінологічних диктантів, тестових завдань, опитування, що забезпечило перевірку динаміки якості формування методичних умінь і навичок майбутніх учителів української мови, виявлення того, які корективи необхідно внести в процесі експериментального навчання.

Мета проміжного і підсумкового контролю наприкінці кожного етапу – з'ясування впливу пропонованої методики на рівень сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови. Вони проводилися у формі комплексних письмових контрольних робіт.

Контрольний зріз за результатами навчання на мотиваційно-рецептивному етапі проводився у формі контрольної роботи, що передбачала визначення рівня засвоєння студентами базових загальнодидактичних понять. Її результати продемонстрували, що загальний рівень знань студентів експериментальних груп (ЕГ) із фахових дисциплін дещо зріс порівняно зі студентами контрольних груп (КГ). Кількість студентів, відповіді яких досягли високого рівня, в ЕГ була вищою на 5,6% порівняно з КГ). Наприкінці мотиваційно-рецептивного етапу студенти ЕГ були краще підготовленими до вивчення методики навчання української мови, зокрема обізнані з фаховою термінологією, однак загальний рівень базової фахової підготовки ще залишався середнім.

Після другого етапу було проведено комплексну контрольну роботу, що складалася з чотирьох завдань. Загальний аналіз її результатів переконав, що кількість студентів із високим і достатнім рівнем сформованості методичної компетентності загалом і оволодіння різними видами, формами й методами контролю в ЕГ була вищою на 7,5% та 9,1% відповідно. Майже всі студенти ЕГ успішно опанували курс методики навчання української мови, розгорнуто відповідали на проблемні запитання з лінгводидактики, розробляли конспекти контрольних уроків, однак у їхніх відповідях ще траплялися помилки й недоліки.

Після третього – поглиблювально-рефлексивного – етапу студенти прогнозували використання певних форм і методів контролю залежно від теми й цілей уроку, склали словникові статті, розробляли тестові завдання для учнів, демонстрували обізнаність із методикою застосування різних форм і методів контролю (складання методичних рекомендацій для вчителів-словесників). Результати письмової контрольної роботи на третьому етапі свідчать, що кількість студентів ЕГ, які виявили високий і достатній рівні сформованості методичної

компетентності, помітно зросла щодо рівня, виявленого студентами КГ, і відповідно становила 30,1% (високий рівень) і 36,7 (достатній рівень).

Дані контрольного зрізу засвідчили, що рівень сформованості методичної компетентності студентів ЕГ значно підвищився, тоді як у студентів КГ майже не змінився.

Середній показник рівнів сформованості методичної компетентності студентів експериментальних груп початку й кінця експерименту показано на рис. 2.

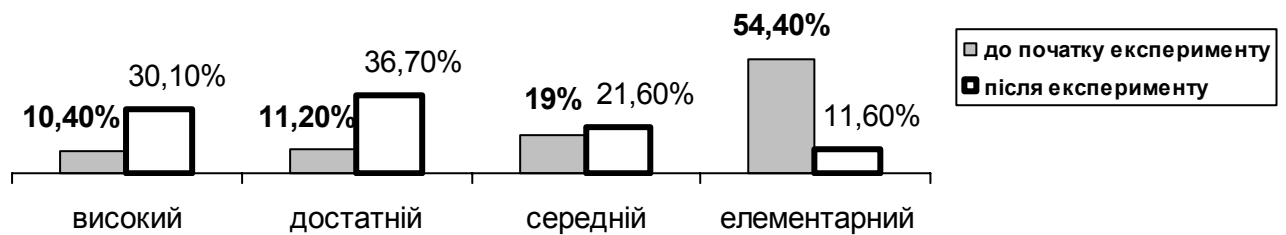

Рис.2. Середній показник рівнів сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови початку й кінця експерименту

Результати формувального етапу експерименту підтвердили ефективність запропонованої методики організації контролю сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови, оскільки середній коефіцієнт рівня сформованості методичної компетентності студентів ЕГ порівняно з передекспериментальним зрізом збільшився на 19,7%, тоді як у студентів КГ позитивні зміни були незначними.

Одержані результати експерименту засвідчили ефективність запропонованої методики організації контролю сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови, яку доцільно впроваджувати в практику вищих навчальних закладів.

Результати проведеного дослідження дозволили зробити такі **висновки**:

1. На підставі аналізу наукової літератури з порушеної проблеми, порівняння різних підходів до тлумачення понять “компетентність” визначено ключове поняття дослідження “методична компетентність майбутнього учителя української мови” як складне інтегративне утворення, що становить поєднання результату методичної підготовки, тобто синтез знань (психолого-педагогічних, загальнонавчальних, предметних), умінь (загальнопедагогічних, спеціальних і комунікативних) і навичок педагогічної діяльності, необхідних для ефективної реалізації процесу навчання української мови, методичного досвіду, отриманого в процесі професійної діяльності, та особистісних рис педагога. Аналіз і синтез спеціальної літератури дав змогу визначити важливе для нашого дослідження поняття “контроль сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови”, що тлумачимо як навчально-пізнавальну дію, що є обов’язковим складником освітнього процесу й полягає у визначенні дієвості та ефективності організації процесу формування

методичної компетентності, з'ясуванні рівня засвоєння програмового матеріалу з фахових дисциплін, володінні методичними вміннями й навичками.

2. У процесі дослідження визначено психологічні й психолінгвістичні засади контролю сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови. Доведено, що в організації контролю необхідно враховувати низку чинників, зокрема вікові особливості, психічні й психологічні властивості студентів, своєрідність реалізації контрольної діяльності тощо. Через здійснення теоретичного аналізу з'ясовано лінгводидактичні засади організації контролю сформованості методичної компетентності в сукупності загальнодидактичних, лінгводидактичних і специфічних принципів. Найбільш значущими визначено принципи структурування і генералізації знань, відкритості та прозорості, гармонізації, оптимізації навчального контролю, повноти, комплексності, опосередкованого оцінювання, індивідуалізації.

3. Розроблено критерії сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови: операційно-аналітичний, функційно-прогностичний, професійний. Виділено показники та дієві вияви складників методичної компетентності, що дало змогу визначити рівень їх розвитку в студентів – майбутніх учителів української мови (високий, достатній, середній, елементарний).

4. Розроблена методика контролю сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови полягала в її поетапному, систематичному використанні задля поліпшення методичної підготовки студентів. Поетапне проведення формувального етапу експерименту (мотиваційно-рецептивний, кумуляційно-методичний, поглиблювально-рефлексивний) дозволило спрямувати методику на формування методичної компетентності майбутніх учителів української мови. Реалізація експериментальної методики значною мірою забезпечувалася системою контрольних вправ, що складалася з таких типів: когнітивно-репродуктивні, конструктивно-проектувальні, аналітичні, творчі й комунікативні – і мала комплексний характер та забезпечувала реалізацію всіх напрямів, етапів контролю: починаючи від сприймання, усвідомлення навчального матеріалу і завершуючи застосуванням сформованих умінь і навичок у модельованій професійній діяльності.

5. Контрольний зріз, проведений за результатами впровадження експерименту, підтвердив ефективність розробленої методики контролю сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови.

Здійснене дослідження не претендує на вичерпність у висвітленні всіх аспектів проблеми, а лише відбиває основні положення цієї роботи. Перспективи подальшого дослідження визначаємо в розробленні положень щодо організації контролю сформованості методичної компетентності та діагностичної діяльності майбутніх учителів української мови. Потребує подальшого вивчення й питання розроблення засобів діагностики якості навчання майбутніх учителів української мови.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Сімоненко Л. Ю. Статус дидактичної гри в навчальному процесі у вищих закладах освіти / Л. Ю. Сімоненко // Вісник ЛНУ ім. Т. Г. Шевченка. – 2011. – № 15 (226). – С.139–145.
2. Сімоненко Л. Ю. Методична компетентність як складник професійної компетентності вчителя української мови [Електронний ресурс] / Л. Ю. Сімоненко. // Науковий вісник Донбасу. – 2013. – № 2. – Режим доступу до статті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/nvd_2013_2_28.pdf
3. Сімоненко Л. Ю. Тест як засіб контролю сформованості методичної компетентності студентів-філологів / Л. Ю. Сімоненко // Педагогічні науки : зб. наук. пр. Вип. 64 / Херсон. держ. пед. ун-т ; [редкол.: Барбіна Є. С. та ін.]. – Херсон : [Б. в.], 2013. – С. 316 – 322.
4. Сімоненко Л. Ю. Реалізація функцій контролю сформованості методичної компетентності майбутніх філологів / Л. Ю. Сімоненко // Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології. – 2014. – № 4. – С. 113–120.
5. Сімоненко Л. Ю. Самоконтроль як форма контролю сформованості методичної компетентності студентів – майбутніх філологів / Л. Ю. Сімоненко // Наукові праці Вищого навчального закладу “Донецький національний технічний університет”. Сер. : Педагогіка, психологія і соціологія . – 2014. – № 1(2). – С. 206–210.
6. Сімоненко Л. Ю. Контроль сформованості методичної компетентності як наукове поняття / Л. Сімоненко // Теоретична і дидактична філологія . – 2014. – Вип. 17. – С. 156–166.
7. Сімоненко Л. Контроль сформованості рівня методичної компетентності майбутніх філологів: види, функції / Людмила Сімоненко // Українська мова і література в школах України. – 2015. – № 3. – С. 12–16.
8. Сімоненко Л. Ю. Форми контролю педагогічної практики майбутніх учителів української мови і літератури / Л. Ю. Сімоненко // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology. – III(28). – Issue: 55. – 2015. – С. 53–57.
9. Сімоненко Л. Ю. Устный опрос как метод контроля сформированности методической компетентности студентов-филологов / Л. Ю. Сімоненко // Педагогіка в глобалізуючому просторі науки: виклики педагогічному освітанню в підготовці вчителя завтрашнього дня: матеріали VIII Всеросійської науково-практичної конференції “Педагогіка в глобалізуючому просторі науки” (28-29 марта 2014 г., г. Тобольск) / Ответственный редактор: Т. А. Яркова; под ред. И. В. Белич, И. И. Черкасовой. – Тобольск : ТГСПА им. Д. И. Менделеева, 2014. – С. 101–104.
10. Сімоненко Л. Ю. Использование элементов контроля в процессе профессионально ориентированной лекции [Электронный ресурс] / Л. Ю. Сімоненко // IV республиканская научно-практическая Интернет-конференция студентов, учащихся, молодых исследователей “Альтернатив – 2014” в ГрГУ имени Янки Купалы. – 2014. – Режим доступа к статье: <http://conf.grsu.by/alternant2014/2014/04/17/1271/>

АНОТАЦІЇ

Сімоненко Л. Ю. Лінгводидактичні засади організації контролю сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання (українська мова). – Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ, 2016.

Дисертацію присвячено проблемі методики контролю сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови як важливого складника професійної підготовки.

У роботі представлено теоретичний аналіз наукової літератури з проблеми дослідження; розкрито сутність понять “методична компетентність майбутнього вчителя української мови”, “контроль сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови”, “метод контролю” і “форма контролю”; визначено загальнопедагогічні й специфічні принципи контролю: структурування і генералізації знань, відкритості та прозорості, гармонізації, оптимізації навчального контролю, повноти, комплексності, опосередкованого оцінювання, індивідуалізації; обґрунтовано психологічні, психолінгвістичні та лінгводидактичні засади організації контролю сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови; вивчено стан розробленості проблеми організації контролю сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови у вишах; визначено критерії і рівні сформованості методичної компетентності студентів; розроблено методику організації контролю сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови.

Результати експерименту підтвердили ефективність пропонованої методики організації контролю сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови.

Ключові слова: методична компетентність майбутніх учителів української мови, методика організації контролю сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови, принципи і функції контролю.

Симоненко Л.Ю. Лингводидактические основы организации контроля сформированности методической компетентности будущих учителей украинского языка. – Рукопись

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика обучения (украинский язык). – Киевский университет имени Бориса Гринченка. Киев, 2016.

Диссертация посвящена вопросам организации методики контроля сформированности методической компетентности будущих учителей украинского языка как важной составляющей профессиональной подготовки

Во введении обоснована актуальность темы исследования, ее связь с программами, планами, темами, определены объект, предмет, цели, задачи, методы

научного поиска, научная новизна и практическая значимость работы, даются сведения об апробации и внедрения результатов исследования, структуре и объеме диссертации.

На основе изучения различных подходов к пониманию ключевых дефиниций диссертации уточнена сущность и определено своеобразие каждого из них, что позволило обосновать понятие “контроль сформированности методической компетентности будущих учителей украинского языка”. Понятие “контроль сформированности методической компетентности будущих учителей украинского языка” в работе определено как учебно-познавательное действие, которое является обязательной составляющей образовательного процесса и заключается в определении действенности и эффективности организации процесса формирования методической компетентности, выяснении уровня усвоения программного материала по профессиональным дисциплинам, владение методическими умениями и навыками.

Для реализации цели главными задачами педагогического эксперимента определены: обоснование теоретико-методического обеспечения экспериментальной методики обучения; выделение ее этапов; структурирование методики организации контроля сформированности методической компетентности будущих учителей украинского языка по модулям; создание системы контрольных упражнений и заданий; проверка эффективности применения в учебном процессе разработанной экспериментальной методики.

Методикой организации контроля сформированности методической компетентности будущих учителей украинского языка предусмотрены три этапа: I – II курсы обучения – мотивационно-рецептивный этап; III – IV курсы – кумуляционно-методический этап; V курс – углубленно-рефлексивный этап.

Первый этап предполагал формирование у студентов мотивации к будущей профессиональной деятельности, ознакомление с особенностями профессии, прежде всего при изучении психолого-педагогических дисциплин. Его задача – заложить прочные основы формирования методической компетентности будущих учителей украинского языка, в частности обеспечить овладение ими особенностей украинского языка, природы современных литературных норм, сформировать умение пользоваться нормами осознанно и эффективно, мотивировать студентов к обучению украинскому языку, способствовать усвоению научной терминологии по психологии и дидактике.

Во время второго этапа был предусмотрен контроль сформированности методической компетентности будущих учителей украинского языка во время усвоения профессионально ориентированных дисциплин; характеризовался погружением будущих учителей украинского языка в практико-ориентированный профессиональный контекст; выполнением действий, связанных с дальнейшей профессиональной деятельностью, на основе имеющихся схем, алгоритмов, задач, предложенных преподавателем. В течение второго этапа происходило осознание студентами ценности методических знаний, формирование умений самооценки, усвоения специальных методических знаний (в частности о видах, формах, методах и средствах контроля), умение предвидеть и оценивать результаты

внедрения инновационных технологий обучения, проектировать и моделировать традиционные и нетрадиционные формы контроля, разрабатывать методическое обеспечение учебной дисциплины и систему средств контроля, оценивать их качество, умение организовать самостоятельную и индивидуальную работу учащихся по украинскому языку.

Третий этап предполагал проверку способности и готовность студентов использовать различные виды, формы и методы контроля, осознавать и оценивать их методическую целесообразность и эффективность. На этом этапе использовали такие виды контрольных упражнений и задач: написание аннотаций на статьи в периодических изданиях, составления словарей лингводидактических терминов, написание рецензий, подготовка сборников диктантов и переводов для учащихся 5-11 классов, разработку собственного варианта параграфа учебника по украинскому языку для определенного класса основной школы и т.д.

Результаты эксперимента подтвердили эффективность предложенной методики организации контроля сформированности методической компетентности будущих учителей украинского языка.

Ключевые слова: методическая компетентность бакалавров технических специальностей, речевые умения и навыки, виды речевой деятельности, коммуникативно ориентированный подход.

Simonenko L. Linguodidactic principles of formation of methodical competence of future teachers of Ukrainian language. – Manuscript.

Thesis for a candidate's degree by specialty 13.00.02 – theory and methods of teaching (Ukrainian language). – Borys Grinchenko Kyiv University. Kyiv, 2016.

The thesis is devoted to the control methods of forming of methodical competence of future teachers of Ukrainian language as an important component of training.

The paper presents a theoretical analysis of scientific literature on the study; the essence of the concepts of "methodical competence of future teacher of Ukrainian language," control of formation of methodical competence of future teachers of Ukrainian language, "control method" and "form control"; set of general principles and specific control, structuring and generalization of knowledge, openness and transparency, harmonization, optimize the learning control, completeness, comprehensiveness, indirect evaluation, individualization; grounded psychological, psycholinguistic principles and linguodidactic formation of methodical competence of future teachers of Ukrainian language; the state of a problem of formation of the monitoring of methodical competence of future teachers of Ukrainian language in universities; criteria and levels of methodical competence of students; developed methodology of forming of methodical competence of future teachers of Ukrainian language.

The experimental results confirmed the effectiveness of the proposed methods of formation of methodical competence of future teachers of Ukrainian language.

Keywords: methodical competence of future teachers of Ukrainian language, method of formation of methodical competence of future teachers of Ukrainian language, principles and functions of control.